

O سیدعلی کاشفی خوانساری

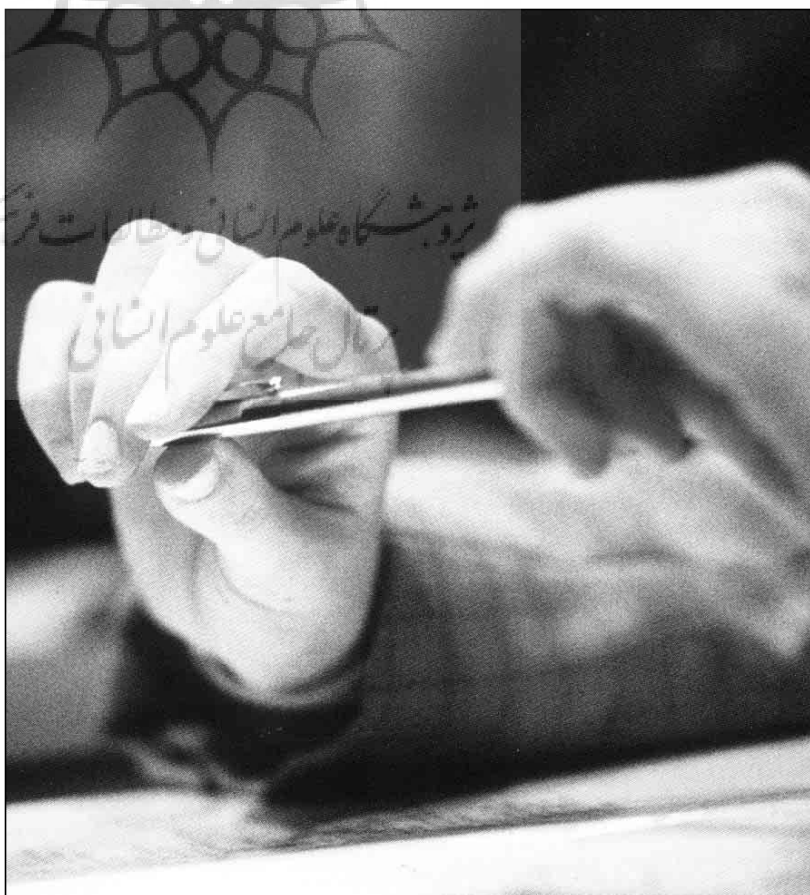
بیست سال نقد ادبیات کودک (۵)

سال ۱۳۶۲

سال ۱۳۶۲ هم سال جنگ بود. عملیات متعدد و پشت سر هم در جبهه‌ها و ورود اولین نیروهای ایرانی به خاک عراق، شاید مهم‌ترین اتفاق سال بود. اما در عرصه فرهنگ هم چند اتفاق بسیار مهم روی داد. اول بازگشایی دانشگاهها پس از سه سال تحصیلی، دیگر اعلام ایران به عنوان جوان‌ترین کشور جهان، با میانگین سنی ۱۷ سال، از سوی سازمان ملل متحد و سوم برگزاری اولین دوره کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، مهم‌ترین رویدادهای فرهنگی سال بود. تا سال ۶۲ عملاً تنها جشنواره مربوط به ادبیات کودک در کشور، انتخاب کتاب سال شورای کتاب کودک بود. اما در این سال، همزمان با برپایی اولین دوره کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، توجه مناسبی به کتاب کودک شد و در چهار رشته ترجمه و تألیف برای مقاطع سنی کودک و نوجوان، کتاب‌هایی برگزیده شد. تنها نشریه تخصصی ادبیات کودک در این سال، هم‌چنان «گزارش شورای کتاب کودک» است که در سال ۶۲، دو شماره منتشر شد. در اولین شماره، گزارشی از کار دوساله شورای کتاب کودک درج شده است. «یادی از فرخ صادقی» و فهرست آثار او در این شماره درج شده که منبع تحقیقاتی ارزشمندی به شمار می‌آید (فرخ صادقی، در سال ۶۱ و در ۳۵ سالگی فوت کرد. علت مرگ او در این مقاله ذکر نشده است). مطابق این فهرست، آخرین کتاب او «نقش نویسندگان در اجتماع» منتشر شده در سال ۱۳۵۸ بوده است.

نظری درباره آثار هوشنگ مرادی که نوشته محمدعلی جمالزاده است، مقاله «زندگینامه برای کودکان یا نوجوانان، داستان یا تاریخ» نوشته ثریا قزل‌ایاغ و مطلبی درباره کتاب‌های مذهبی انتشارات در راه حق، از دیگر مطالب این شماره است. گزارش بررسی کتابهای سال ۶۱، چنین آغاز می‌شود:

«نگاهی به جدول و منحنی، گویای افت نشر کتاب‌های کودکان و نوجوانان، در همه زمینه‌هاست... نویسندگان ایرانی آثار کم‌تری

منتشر می‌شد.

این کتاب، حاصل نظر کمیته کتاب کانون بود. جلد اول که آذر سال ۶۲ منتشر شد، جمعاً ۳۸۳ کتاب را پیشنهاد کرده بود که از آن میان ۹۲ کتاب از انتشارات کانون بود. این کتاب‌ها از میان ۲۰۰۰ عنوان کتاب بررسی شده در سال‌های ۱۳۶۰ و ۱۳۶۱ انتخاب شده بود.

به جز کتاب یاد شده، دو کتاب مستقل نیز درباره ادبیات کودک، در سال ۶۲ منتشر شد. کتاب درسی «ادبیات کودکان» که برای دانشسراهای تربیت معلم تألیف شده بود، نوشته مشترک مصطفی رحماندوست، محمدرضا سرشار و مصطفی جمشیدیان بود. کتاب دیگر، با عنوان «دریابیم ادبیات کودکان را» نوشته محمد نوری‌زاد بود. این کتاب فصل‌بندی ندارد و طی صد و چهل و چند صفحه، درباره داستان‌های نویسندگان چپ، هم چون صمدبهرنگی، داریوش عبداللهی، علی اشرف درویشیان، رضا آقامیری و نسیم خاکسار بحث و از نگاه کمونیستی و غیراسلامی آن‌ها انتقاد می‌کند. هم‌چنین کتاب‌های محمود گلابدراهی و مصطفی رحماندوست، به دلیل نگاه فانتزی - اسلامی و کتاب‌های محمود حکیمی، به دلیل گزارش‌های اسلامی بدون نگاه انقلابی، از دیدگاه این منتقد، مردود اعلام شد. تنها نویسنده‌ای که کم و بیش در این کتاب، نمره قبولی گرفت، رضا رهگذر بود.

تعدادی از کتاب‌ها هم تنها فصول یا اشاراتی درباره ادبیات کودک داشتند. مثل «جست‌وجو در راه‌ها و روش‌های تربیت»، نوشته توران میرهادی که کتاب سوم از تجربه‌های مدرسه فرهاد بود، اشاراتی به آموزش هنر، قصه‌گویی، کتابخانه، عادت دادن دانش‌آموزان به مطالعه و... داشت.

کتاب: «روش تربیتی اسلام»، نوشته محمد قطب و ترجمه محمد مهدی جعفری که انجام کتاب، آن را چاپ کرد، اشاراتی به داستان سرایی داشت. ضمناً کتاب ادبیات کودکان، دکتر شعاری نژاد، با ویرایش جدید، در این سال تجدید چاپ شد.

آبان ماه آغاز شد و تا پایان سال ادامه یافت. نقد ماهی سیاه کوچولو، بررسی نقد احسان طبری، منوچهر هزارخانی و علی اشرف درویشیان درباره این کتاب و جمع‌بندی کلی درباره این اثر، از جمله این مطلب بود. سایر داستان‌های بهرنگی به مرور نقد شد. روزنامه کیهان در این سال مطالب زیادی درباره ادبیات کودک داشت. گزارش درباره کتاب‌های کانون پرورش، مطالبی درباره بازنویسی ادبیات کهن برای کودکان، مسابقه بین‌المللی شعر و نثر برای کودکان، رشد محسوس در زمینه هنر و ادبیات کودکان، مصاحبه با دفتر نشر فرهنگ اسلامی دامغان، گزارش کار یک ساله کانون، از دیگر مطالب کیهان در این سال بود. در میان نشریات ویژه کودکان و نوجوانان، سوره بچه‌های مسجد، که سردبیری آن را نقی سلیمانی به عهده گرفته بود، با نقدهایی به قلم نقی سلیمانی، فریدون عموزاده خلیلی و آقاخانی پیشتاز بود. سلسله مقالات آموزشی داستان‌نویسی در آینده‌سازان، سلسله مقالات آموزشی درباره شعر در رشد نوجوان، چندین مقاله در فصلنامه جوانه به ویژه مقاله‌ای از شکور لطفی، مقالاتی در عروه‌الوثقی، کیهان بچه‌ها و امید انقلاب، از دیگر مطالب قابل ذکر است. هم‌چنین، روزنامه‌های اطلاعات، صبح آزادگان و جمهوری اسلامی که صفحات ویژه کودکان داشتند، به نقد کتاب‌های کودکان و طرح مسائلی در این زمینه می‌پرداختند که از میان آن‌ها فعالیت روزنامه اطلاعات چشمگیر بود.

درمیان روزنامه‌های عمومی هم به جز کیهان و جمهوری اسلامی که اشاره شد، روزنامه صبح آزادگان و به ویژه اطلاعات فعال بودند. از جمله مطالب روزنامه اطلاعات، می‌توان به «کانون در برزخ ناهماهنگی»، در تاریخ ۱۱ دی ماه اشاره کرد.

یکی از مهم‌ترین اتفاقات سال ۶۲، انتشار اولین جلد از «فهرست کتاب‌های مناسب» کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان بود. در سال‌های پس از انقلاب، این اولین فهرست کتاب‌های مناسب بود که به شکل کتاب مستقل

ارائه داده‌اند و تألیف که پس از انقلاب اسلامی، از ترجمه پیشی گرفته بود، از نو با نسبت ۵ به ۵ دگرگون شد...

و چنین پایان می‌یابد:

«... دزدیدن فکر دیگری، اثر دیگری،

دگرگون کردن آن و به نام خود چاپ زدن، به هر عنوانی باشد، شایسته هیچ انسانی نیست... ندادن مأخذ و ذکر نکردن تاریخ انتشار، از دیگر معایب کتاب‌هاست...»

دومین جلد از گزارش شورا در سال ۶۲، نقدی بر کتاب «نقش کتاب‌های کودکان در همسازی کودکان معلول...» را به قلم کامران رحیمی (که خود ناشنوا بوده) دربرداشت. هم‌چنین، خبر عدم پذیرش مؤدبانه جایزه شورا، توسط رضا رهگذر، در میان دیگر اخبار این گزارش، ذکر شده بود. جدا از اخبار خارجی همیشگی و مقالات ترجمه، مطلب قابل توجه دیگری در این شماره یافت نمی‌شود. در چند نشریه فرهنگی و تخصصی دیگر، چند مقاله درباره ادبیات کودک درج شد. مقاله‌ای درباره ملانصرالدین، در نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه مشهد، از آن جمله بود.

از اتفاقات مهم سال، درج سلسله مقالاتی درباره ادبیات کودک، در هفته نامه سروش، با امضای مستعار «کاوشگر» بود که بنا بر شنیده‌ها نوشته یکی از روزنامه‌نگاران قدیمی این نشریه بود. «برای بچه‌ها چه بسراییم، امپریالیزم مصور مخصوص کودکان، آقای... برای بچه‌ها چی باید نوشت، هنر و ادبیات کودکان: آشفته بازار، تن تن علیه بچه‌ها، مطلبی درباره داستان‌های ترجمه، گفت‌وگو با چند نویسنده خارجی، از جمله این مطالب بود که پس از شهریور ماه در این نشریه درج شد.

هم‌چنین در این سال، نقی سلیمانی، علاوه بر ادامه دادن نقدهای خود در سوره بچه‌های مسجد، ستون ثابت «در قلمرو ادبیات کودک» را در روزنامه جمهوری اسلامی پایه گذاشت که به طور جدی و پیوسته، به نقد و مباحث نظری ادبیات کودک می‌پرداخت. این مطالب، از اواخر